

دیپلماسی عمومی ژاپن در آسیای مرکزی: با تمرکز بر ازبکستان

سید احمد رضا فیاضی¹

محمد رضا دهشیری²

چکیده

در عصر جهانی شدن که با تغییرات م شهود در نظام بین الملل منجر به پررنگ شدن نقش بازیگران غیردولتی و افکار عمومی شد، دیپلماسی عمومی به یکی از مهمترین انواع دیپلماسی بدیل گشت و باید آن را پیامد اهمیت یافتن جایگاه افکار عمومی در معادلات بین المللی دانست. یکی از مهمترین کشورهایی که از ابزار دیپلماسی عمومی در راستای ایجاد تصویر مثبت از خود به خوبی عمل کرده است ژاپن می باشد. با فروپاشی اتحاد شوروی و استقلال کشورهای آسیای مرکزی توسعه روابط ژاپن با کشورهای مذکور با توجه به موقعیت استراتژیک منطقه آسیای مرکزی، منابع غنی نفتی، گازی، فلزات کمیاب و اورانیوم اهمیت یافت. ژاپن از طریق قدرت نرم خود و با ارائه تصویر بسیار مثبتی از کشورش الگوی موفق برای توسعه کشورهای آسیای مرکزی شده است و در قلب و ذهن مردم و سیاستمداران آسیای مرکزی جای نهاده است. در این پژوهش به تجزیه و تحلیل مولفه های دیپلماسی عمومی ژاپن در کشورهای آسیای مرکزی پرداخته ایم و سوال اصلی پژوهش این است: چرا رویکرد ژاپن در رقابت ژئوکالچر با چین و روسیه در آسیای مرکزی، به ویژه در ازبکستان، تقویت دیپلماسی عمومی و استفاده حداکثری از قدرت نرم بوده است؟ در پاسخ می توان گفت در حالی که چین بر بعد اقتصادی و روسیه بر بعد امنیتی تمرکز دارند، ژاپن تلاش نموده است در رقابتی ژئوکالچر با تکیه بر جذابیت های قدرت نرم در این حوزه استراتژیک ورود کند و به دنبال تبدیل شدن به قدرتی فرهنگی بوده است. ژاپن از طریق سه مولفه کلیدی و مهم دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی علمی- آموزشی و اهدا کمک های توسعه ای به شدت در افکار عمومی این کشورها تاثیر گذار بوده است. روش پژوهش در این مقاله به صورت تحلیلی توصیفی است.

▪ واژگان کلیدی: دیپلماسی عمومی، قدرت نرم، ژاپن، آسیای مرکزی، ازبکستان.

درجه مقاله: علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت مقاله: 1401/10/01 تاریخ پذیرش مقاله: 1401/11/15

1. دانش آموخته کارشناسی ارشد مطالعات منطقه ای، دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه، تهران، ایران Fayazi.ahmadreza@gmail.com

2. استاد دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه، تهران، ایران Mohamadreza_dehshiri@yahoo.com

مقدمه

تغییرات مشهود در نظام بین الملل منجر به پررنگ شدن نقش بازیگران غیردولتی و افکار عمومی شد و دیپلماسی عمومی به یکی از مهمترین انواع دیپلماسی بدیل گشت. دیپلماسی عمومی به معنای برنامه ریزی راهبردی یک دولت برای تاثیر گذاری بر افکار عمومی کشورهای خارجی است و باید آن را پیامد اهمیت یافتن جایگاه افکاری عمومی در عرصه معادلات بین المللی دانست. با فروپاشی اتحاد شوروی، نیاز به توسعه روابط ژاپن با کشورهای آسیای مرکزی با توجه به اهمیت ژئوپلیتیک آنها، نزدیکی آنها با روسیه و همچنین نزدیکی منطقه به چین و کشورهای خاورمیانه و با توجه به نیاز ژاپن به منابع اولیه خام، در سیاست خارجی این کشور احساس شد. به گفته وزیر خارجه سابق ژاپن یوریکو کاواگوچی: "ژاپن یک شریک طبیعی با کشورهای آسیای مرکزی است چرا که کشوری است که از نیروی نظامی استفاده نمی کند و هیچ گونه منافع متضاد سیاسی، سرزمینی و دیگر مسایل منازعه انگیز با کشورهای آسیای مرکزی ندارد. ژاپن شریک طبیعی آسیای مرکزی است و با توجه به اهمیت ژئوپلیتیک آسیای مرکزی، ژاپن منافع عمده ای در تامین صلح و ثبات در این منطقه دارد، زیرا ناامنی در این منطقه بر صلح و ثبات منطقه بر کل قاره اوراسیا تأثیر می گذارد (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2004)."

ژاپن با تاکید بر عناصر فرهنگی و با استفاده فعال از منابع دیپلماسی عمومی و کمک های رسمی توسعه ای، در آسیای مرکزی تصویری جذاب ایجاد می کند. موضوع قابل توجه این است که ژاپن از دیپلماسی عمومی در آسیای مرکزی فعال تر از آنچه به طور رسمی در رسانه های مشخص شده، استفاده کرده است. شباهت های فرهنگی میان ژاپنی ها و مردمان این مناطق و نیز سیاست خارجی صلح جویانه ژاپن در رویکرد مثبت مردم کشورهای منطقه نسبت به این کشور موثر بوده است. قدرت نرم ژاپن به طور مداوم در منطقه قوی بوده و نگرش محلی نسبت به توکیو را بسیار مثبت نگه داشته است؛ به خصوص در مقایسه با چین که مردم تصورات متفاوت تری از این کشور در ذهن دارند. ژاپن در آسیای مرکزی در تلاش برای یافتن جای پای در حوزه رقابت با چین و روسیه است، در حالی که چین بر بعد اقتصادی و روسیه بر بعد امنیتی تمرکز دارند، ژاپن تلاش می کند با تکیه بر جذابیت های قدرت نرم در این حوزه استراتژیک ورود کند. در میان کشورهای آسیای مرکزی کشورهای ازبکستان، قزاقستان و ترکمنستان به دلیل موقعیت استراتژیک آنها و منابع غنی بیشتر مورد توجه ژاپن بوده اند و اهمیت ویژه تری نزد ژاپن پیدا کرده اند. قزاقستان علاوه بر نفت خام و

گاز، از منابع غنی اورانیوم برخوردار است. ازبکستان دارای گاز طبیعی، طلا و اورانیوم است و ترکمنستان از نظر ذخایر گاز طبیعی در رتبه چهارم جهان قرار دارد. در حالی که الگوی دیپلماسی عمومی ژاپن در قبال این کشورها یکسان است ولی تمرکز این پژوهش بر روی دیپلماسی عمومی ژاپن در قبال ازبکستان می باشد. در این پژوهش فرضیه اصلی رویکرد رئالیستی و فرضیه رقیب رویکرد ایده ایستی دارد، رویکرد رئالیستی در خصوص دیپلماسی عمومی ژاپن در قبال آسیای مرکزی ناشی از جذب این کشور در جهت کسب قدرت بیشتر است ولی در فرضیه رقیب اهداف ژاپن در چارچوب مفاهیمی همچون صلح بین المللی، حقوق بین الملل و اخلاق تعریف می شود. سوال فرعی پژوهش که در راستای پاسخ مناسب به پرسش اصلی تدوین شده است این است که دیپلماسی عمومی ژاپن در کشورهای آسیای مرکزی پس از استقلال متمرکز بر چه ابعادی است و متشکل از چه مولفه هایی است؟ و یا به عبارتی دیگر ساختار دیپلماسی عمومی ژاپن در کشورهای آسیای مرکزی به ویژه ازبکستان چیست؟. در پاسخ به این سوال نیز می توان گفت: "دیپلماسی عمومی ژاپن در آسیای مرکزی و به طور ویژه کشور ازبکستان از سه مولفه کلیدی و مهم دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی علمی- آموزشی و اهدا کمک های توسعه ای تشکیل شده است".

دلیل انتخاب ازبکستان در این پژوهش اهمیت این کشور به عنوان پرجمعیت ترین کشور این منطقه است. ازبکستان داعیه رهبری منطقه را دارد و جز اولین کشورهایی بوده است که ژاپن در آسیای مرکزی سفارت خود در این کشور را افتتاح کرده است. ازبکستان از موقعیت ترانزیتی برتری نسبت به سایر کشورها برخوردار است و جایگاه ژئوپلیتیک این کشور به عنوان قلب آسیای مرکزی، جایگاه مهم حمل و نقلی، مطرح بودن به عنوان یکی از قدرتمندترین کشورهای منطقه آسیای مرکزی به لحاظ جمعیت، اقتصاد و قدرت نظامی و اشتراکات فراوان تاریخی و فرهنگی با ژاپن همگی از دلایل توجه بیشتر ژاپن به این کشور است. آسیای مرکزی به عنوان محیط پیرامونی ایران و با توجه به قرار گرفتن در حوزه تمدنی کشورمان، سابقه تاریخی مشترک و پیوندهای مشترک فرهنگی، تمدنی و هویتی اهمیت فراوانی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دارد. مجموع این مسائل ضرورت توجه به حضور قدرت های بزرگ و منطقه ای را در آسیای مرکزی برای کشورمان برجسته می نمایند. باتوجه به حضور رقبای منطقه و جهانی لازم است راهبردی مناسب برای حضور در آسیای مرکزی در سیاست خارجی ایران تدوین شود. شناخت و بررسی ابعاد مختلف سیاست ها و برنامه های قدرت های بزرگ در منطقه زمینه ساز اتخاذ رویکردهای مناسب تری از جانب

دستگاه سیاست خارجی ایران در جهت برطرف نمودن تهدیدات امنیتی و تامین منافع ملی کشورمان خواهد بود.

چهارچوب مفهومی: دیپلماسی در مفهوم محدود آن، به شیوه مسالمت آمیز سیاسی در حل و فصل منازعات بین المللی اطلاق می شود که علی الاصول در نقطه مقابل بهره گیری از روش های قهرآمیز نظامی قرار دارد. دیپلماسی در شکل وسیع و گسترده آن به معنای مدیریت سیاست خارجی است و تمامی اقداماتی را شامل می شود که یک دولت در روابط خارجی خود در زمینه های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، تجاری، مالی، فناورانه، امنیتی و نظامی انجام می دهد. به عبارت دیگر تحت این شرایط، تمامی الگوهای رفتاری یک دولت در عرصه بین الملل پوشش داده خواهند شد تا آنجایی که تجلی منافع، راهبردها و اولویت بندی هدفهای ملی یک دولت را می توان به صورت عینی و ملموس در چارچوب دیپلماسی آن ملاحظه کرد. می توان گفت که سیاست خارجی جوهره هدفها و گرایش ها در روابط دولت ها با یکدیگر است، حال آنکه دیپلماسی، پوششی برای اجرای سیاست خارجی و راهی به منظور عملیاتی کردن منافع، هدفها و راهبردها در محیط بین المللی است (قوام، 1384:8). در فرهنگ اصطلاحات روابط بین الملل وزارت امور خارجه آمریکا دیپلماسی عمومی اینگونه تعریف شده است: برنامه های تحت حمایت دولت که با هدف اطلاع رسانی و اعمال نفوذ بر افکار عمومی در کشورها به اجرا در می آید (Wolf and Rosen, 2004:3).

دیپلماسی عمومی از وجوه مختلفی با دیپلماسی سنتی متفاوت است. مهم ترین تفاوت این دو به گروه های هدف آنها بر می گردد. مخاطبان دیپلماسی عمومی، گروههای هدف خاص با عموم مردم جامعه، افراد و سازمانهای غیردولتی هستند که برقراری ارتباط با آنها نیازمند مهارت ویژه ای خواهد بود، در حالی که مخاطبان دیپلماسی سنتی رسمی، دولت ها هستند. در دیپلماسی سنتی ابهام، ویژگی مهمی به شمار می رود، اما از مهم ترین ویژگی های دیپلماسی عمومی، شفافیت و تلاش برای انتشار اطلاعات خواهد بود. موضوعات و مسائل دیپلماسی سنتی در ارتباط با سیاست ها و رفتارهای دولتهای دیگر است، اما در دیپلماسی عمومی مسئله نگرش و افکار عمومی خارجی مطرح می شود. بازیگران و کارگزاران دیپلماسی عمومی و دیپلماسی سنتی نیز با یکدیگر تفاوت دارند (آشنا و جعفری هفت خوانی، 1386:54).

مولفه های قوام بخش دیپلماسی عمومی را می توان به شرح ذیل بر شمرد: 1- دولتها و به طور خاص دستگاه سیاست خارجی آنها، برنامه ریز و هدایتگر فرایند دیپلماسی عمومی هستند، اما اجرای این سیاست ها به شکل مشترک بر عهده کارگزاران دولتی و غیردولتی است؛ 2- مخاطبان اصلی دیپلماسی عمومی عامه مردم در کشورهای خارجی هستند؛ 3- موضوعات دیپلماسی عمومی در ارتباط با رفتار، تمایلات و نگرش افکار عمومی فراسوی مرزهاست؛ 4- دیپلماسی عمومی معطوف به اعمال نفوذ مؤثر و هدفمند بر افکار عمومی خارجی و نه صرف برقراری ارتباط با آنهاست؛ 5- دیپلماسی عمومی یک برنامه ریزی راهبردی برای تأثیرگذاری پایدار در میان مدت و بلندمدت است؛ 6- دیپلماسی عمومی در پی درک، شناخت، اطلاع رسانی و اعمال نفوذ بر افکار عمومی اتباع کشورهای دیگر است تا آنها، دولت های متبوع خود را برای حمایت از این سیاستها ترغیب کنند؛ 7- هدف غایی دیپلماسی عمومی کمک به سیاست خارجی در راستای نیل به اهداف و ارتقای منافع ملی کشورهاست (هادیان و سعیدی، ۱۳۹۲: ۴۲). انواع دیپلماسی عمومی بسته به موضوع و نوع مخاطبانی که دارد به انواع مختلفی تقسیم می شود. از انواع دیپلماسی عمومی می توان به دیپلماسی فرهنگی، رسانه ای، ورزشی و علمی اشاره کرد. در این پژوهش دیپلماسی فرهنگی و دیپلماسی علمی - آموزشی بیشتر مورد توجه بوده است که به تعریف آنها می پردازیم.

دیپلماسی فرهنگی: منظور از دیپلماسی فرهنگی، فرایندی است که از طریق آن دولتها می توانند با توسل به ظرفیت ها، امکانات، توانمندیها و ویژگی های فرهنگی خود، بر افکار عمومی و رفتار سایر کشورها تأثیر بگذارند. در واقع، دیپلماسی فرهنگی ابزاری است که یک دولت با به معرض گذاشتن نمادهای فرهنگی، جذابیت هایی را در افکار عمومی مردم سایر کشورها ایجاد می کند تا از طریق نفوذ ناشی از آن، بر رفتار و سیاست های دولت بیگانه اثر بگذارد (رحمانی، ۱۳۹۴: ۷۰). هرچند نوعا دیپلماسی فرهنگی در گذشته ذیل دیپلماسی عمومی تعریف شده است، اما هرچه در ادبیات جدید و در حال شکل گیری در این حوزه پیش می رویم دیپلماسی فرهنگی به شکل تمایز یافته ای در حال تفکیک از دیپلماسی عمومی است و به عنوان یک مقوله تخصصی در حال توضیح گرفتن است (رستگاری، ۱۳۹۵: 16). دیپلماسی فرهنگی می تواند خلاقانه تر، انعطاف پذیرتر و حتی فرصت طلبانه تر از دیپلماسی کالسیک و سنتی در بسیاری از حوزه ها طراحی و اجرا شود: لذا میتواند عرصه ظهور همه ظرفیتهای بالقوه و قابلیت های تاریخی، علمی و هنری یک کشور در حوزه هایی از قبیل ادبیات، شعر، سینما، موسیقی و سایر زیرشاخه های فرهنگ و هنر شود (خانی، ۱۳۸۴: 29).

دیپلما سی علمی - آموز شی: دیپلما سی علمی یکی از موفق ترین اشکال دیپلما سی عمومی است. در سالهای گذشته به این شکل از دیپلماسی، دیپلماسی آموزشی یا مبادله ای هم گفته می شد و هدف آن را صرفا در مبادله استاد و دانشجو خلاصه می کردند؛ اما دیپلماسی علمی مفهوم گسترده تری را شامل می شود. دیپلماسی علمی را می توان به این شکل تعریف کرد: «دیپلماسی علم و فناوری به معنای استفاده و کاربرد همکاری های علمی برای کمک به ساخت پل ها و افزایش روابط میان جوامع، با استفاده از علایق آنها برای کار در حوزه های مشترک است. اهمیت دیپلما سی علمی به ویژه در جایی که ابزارهای دیگری برای تعامل میان دولت ها وجود نداشته باشد، خود را نشان میدهد». در همین زمینه کمیسیون پژوهش و نوآوری اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۵ دیپلما سی علمی را محرک رشد علم و فناوری کشورها و کلیدی برای مواجهه با چالش ها جهانی و ابزاری برای بهبود روابط دولت ها، مناطق و فرهنگ ها دانسته است. دیپلماسی علمی، یکی از منابع قدرت نرم و ابزار مهمی برای دنیای پیچیده ی فردا محسوب می شود.

1. رقابت قدرت های بزرگ در آسیای مرکزی

رقابت ژئوکالچر چین و ژاپن در آسیای مرکزی: آسیای مرکزی از نظر تاریخی در کانون توجه امپراتوری ها و دولت های مختلف بوده است و می توان گفت که این منطقه در تمام دوره های تاریخ خود کم و بیش در وضعیت بازی بزرگ قرار داشته است. موقعیت ویژه ژئوپلتیک منطقه به عنوان چهارراه شرق به غرب و شمال به جنوب، منابع غنی انرژی، همسایگی با قدرت های بزرگ چین و روسیه، همسایگی با افغانستان به عنوان کانون نا امنی همگی اهمیت این منطقه را افزایش داده است. بازیگران منطقه ای و جهانی به طور فزاینده ای در آسیای مرکزی معا صر با یکدیگر رقابت می کنند. در این راستا برخی تحلیل گران بر این باور اند که حضور چین در منطقه آسیای مرکزی جنبه های تاریخی هم دارد. از زمانی که شی جین پینگ، رئیس جمهور چین، طرح کمربند و جاده را در سال 2013 اعلام کرد، چین به طور فزاینده ای در پروژه جاده ابریشم یونسکو مشارکت داشته است. تاکید چین بر مسیرهای غربی خود نشان دهنده علاقه استراتژیک این کشور به بازسازی ارتباطات تاریخی خود است که با شبکه جهانی چین در اورا سیا، خاورمیانه و اروپا مطابقت دارد. این در حالی است که علاوه بر چین جاده ابریشم جز میزات فرهنگی ژاپن هم محسوب می شود. هر چند طرح کمربند و یک جاده بیشتر یادآور نفوذ چین در آسیای مرکزی است اما دیپلما سی راه

ابریشم ژاپن که در جولای 1997 از سوی ریوتارو ها شیموتو¹ نخست وزیر وقت این کشور معرفی شد، نخستین ابتکار دیپلماتیک بین المللی به شمار می آید که با هدف مشخص بازسازی راه ابریشم و اتصال آسیای مرکزی با محیط پیرامونی تدوین شده بود (2020:2 Murashkin). جاده های ابریشم بیش از هر چیزی به گفتمانی تمدنی تبدیل شده است که شرق و غرب را به هم متصل می کند و کشورها در رقابتی ژئوکالچر تلاش در مصادره کردن این میراث فرهنگی به نام خود دارند. اما در این میان رویکرد ژاپن و چین متفاوت است. ژاپن با تاکید بر عناصر فرهنگی و با استفاده فعال از منابع دیپلماسی عمومی و کمک های رسمی توسعه ای، در آسیای مرکزی تصویری جذاب ایجاد می کند و چین در تلاش برای تحکیم نفوذ اقتصادی و بهره برداری از منابع غنی منطقه است.

قدرت های بزرگ در دست یابی به وضعیت برتری (هژمونی) با یکدیگر به رقابت می پردازند. رویکرد و راهبرد چین کاملاً اقتصادی است و راهبرد ژاپن بیش از هر چیز تمرکز بر قدرت نرم و دیپلماسی عمومی است. بی شک آسیای مرکزی به لحاظ امنیتی، بازرگانی و به ویژه منابع انرژی برای ژاپن دست کم تا آینده نزدیک حائز اهمیت باقی خواهد ماند و دیدار سال 2015 آبه از کشورهای آسیای مرکزی و انعقاد قراردادهای درازمدت و هنگفت با ترکمنستان و قزاقستان در حوزه انرژی گواهی بر این ادعا محسوب می شود (توی سرکانی، 1399: 18). ژاپن با مساعدت های مالی هنگفت به کشورهای در حال توسعه آسیای مرکزی، صدور علم و فناوری، تصویر سازی مثبت و مواردی از این دست به کشوری با محبوبیت بالا در این منطقه تبدیل شده است. نگرانی ژاپن از جاه طلبی چین به منطقه آسیای مرکزی رو به افزونی است. چین صاحب قدرت و نفوذ اقتصادی فراوانی بخصوص در عرصه اقتصاد و تجارت است و در حالی که افکار عمومی در آسیای مرکزی نسبت به چین از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست ژاپن در رقابتی ژئوکالچر تلاش در تصویر سازی مثبت در جهت توسعه نفوذ خود دارد. در نظر سنجی های به عمل آمده توسط موسسه معتبر افکار سنجی بارومتر² در قزاقستان و ازبکستان، پاسخ دهندگان دیدگاه منفی فزاینده ای نسبت به چین از سال 2017 تا 2021 نشان داده اند. قرقیزستان به طور مداوم منفی باقی مانده است، به طوری که تعداد کسانی که اظهار داشتند که نظر «بسیار نامطلوب» نسبت به این کشور دارند، به طور پیوسته در حال افزایش است. این در حالی است که در افکار سنجی های به

1. Ryutaro Hashimoto

2. <https://www.ca-barometer.org/en> (Central Asia Barometer)

عمل آمده نسبت به ژاپن این موضوع کاملاً متفاوت است. رویکرد مردم آسیای مرکزی نسبت به ژاپن کاملاً مثبت بوده است که این موضوع در ادامه پژوهش بررسی شده است.

رقابت چین و روسیه در آسیای مرکزی: روابط کشورهای آسیای مرکزی و روسیه، علیرغم چالش های موجود کاملاً عمل‌گرایانه است و همکاری‌های سیاسی، اقتصادی، نظامی، آموزشی و فرهنگی را در بر می‌گیرد. کشورهای سابق عضو سابق اتحاد شوروی کاملاً تحت تاثیر روسیه هستند و بلحاظ نظامی وابسته به روسیه هستند. قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان میزبان پایگاه های نظامی روسیه در کشور شان هستند. در کنار روسیه، چین تمرکز خود را بر توسعه روابط اقتصادی و تجاری گذاشته است و پکن در مدیریت نگرانی های روسیه درباره جایگاهش در آسیای مرکزی موفق بوده است. چین در خصوص مسائل نظامی و امنیتی هیچ وقت ورود نکرده است و همواره سیاست حفظ وضعیت موجود را دنبال کرده است. مسکو نمی‌تواند از نظر اقتصادی با چین رقابت کند و این در حالی است که بسیاری از اهداف چین در منطقه همچون توسعه اقتصادی، ثبات سیاسی و دور نگه داشتن غرب با دستور کار روسیه منطبق است یا حداقل با منافع کوتاه مدت روسیه در تضاد نیست. اولویت اول چین برای آسیای مرکزی ارتقای ثبات سیاسی و اجتماعی از طریق توسعه است. در کنار موارد فوق هر دو کشور نسبت به انتقال افراط‌گرایی از افغانستان به آسیای مرکزی نگران هستند. چین تلاش های خود را برای ایجاد ثبات در منطقه از طریق قدرت اقتصادی متمرکز می‌کند، نه ابزار نظامی یا امنیتی. برخلاف مسکو، چین تمایلی به برجسته کردن نفوذ ژئوپلیتیک ندارد یا ادعایی در خصوص منطقه به عنوان بخشی از حوزه نفوذ خود ندارد. چین به دنبال ایجاد منطقه ای از ثبات در اطراف منطقه خودمختار سین کیانگ خود در غرب کشورش است و نگرانی از سرایت نا امنی به استان سین کیانگ دارد.

سیاست خارجی ژاپن در آسیای مرکزی: بر اساس اولویت های سیاست خارجی ژاپن، می‌توان روابط این کشور با کشورهای منطقه آسیای مرکزی را به پنج دوره زمانی زیر تقسیم کرد:

1. 1992-1997: برقراری روابط دیپلماتیک، اعزام اولین مأمورین دیپلماسی و حمایت مالی از عضویت آسیای مرکزی در بانک های توسعه منطقه ای. در این دوران دولت ژاپن شروع به ارائه کمک های رسمی توسعه‌ای¹ می‌کند و شرکت‌های ژاپنی علاقه اولیه خود را به منابع آسیای مرکزی و پروژه های زیربنایی خط لوله ابراز می‌کنند.

2. 1997-2001: دیپلماسی اوراسیایی نخست وزیر ریوتارو هاشیموتو^۱ و برنامه اقدام جاده ابریشم نخست وزیر کیزو اوبوچی^۲ اولین ایده های مرتبط با دیپلماسی ژاپن نسبت به آسیای مرکزی بود. بانک توسعه آسیا^۳ برنامه همکاری اقتصادی منطقه ای آسیای مرکزی^۴ را راه اندازی کرد و از پروژه خط لوله انتقال گاز ترکمنستان - افغانستان - پاکستان - هند^۵ پشتیبانی کرد. برنامه همکاری اقتصادی منطقه ای آسیای مرکزی (کاریک) اولین برنامه اتصال منطقه ای با حمایت مالی خارجی در آسیای مرکزی بود که بیش از یک و نیم دهه قبل از کمربند اقتصادی جاده ابریشم ایجاد شد. بین سالهای 1999 تا 2005، بانک توسعه آسیایی به ریاست رئیس جمهور تادائو چینو^۶ هدایت می شد که قبلاً در دوران تصدی وزارت مالیه با برخی از رهبران آسیای مرکزیارتباط نزدیک داشت. ژاپن در این دوره به طور مداوم به عنوان اهدا کننده برتر کشورهای آسیای مرکزی شناخته می شود.

3. 2001-2009: پس از 11 سپتامبر 2021 تأثیر افغانستان بر روابط ژاپن با آسیای مرکزی افزایش یافت. قالب گفتگوی آسیای مرکزی به علاوه ژاپن در سال 2004 تأسیس شده و تاکنون به عنوان یک پلتفرم مرکزی برای تعامل چند جانبه باقی مانده است. در سال 2005-2006، تیم سیاست خارجی کویزومی^۷ و شینزو آبه^۸ به ریاست تارو آسو^۹، وزیر امور خارجه وقت، مفهوم هلال آزادی و رفاه^{۱۰} را ارائه می دهد که خواستار ارتقا ارزش های دموکراتیک در مناطق مختلف فرعی اوراسیا و خاورمیانه است. اگرچه در نهایت این مفهوم تا حد زیادی اجرا نشد و این در حالی بود که سیاست آبه در آسیای مرکزی بیشتر به دیپلماسی منابع متمرکز بود.

4. 2009-2012: به دنبال بهبود روابط توکیو با پکن سیاست هلال آزادی و رفاه کنار گذاشته شد. در همان زمان ژاپن دیپلماسی منابع را در آسیای مرکزی حفظ کرد. استخراج اورانیوم و همکاری هسته ای افزایش یافت.

-
1. Ryutaro Hashimoto
  2. Keizo Obuchi
  3. ADB
  4. CAREC
  5. TAPI
  6. Tadao Chino
  7. Jun'ichiro Koizumi's
  8. Shinzo Abe
  9. Taro Aso
  10. Arc of Freedom and Prosperity

5. 2012 تا 2020: تبلور عمل گرایی و دیپلماسی منابع در دومین دور نخست وزیری شینزو آبه. سیاست آبه در آسیای مرکزی همانند دور اول نخست وزیر خود ارتقا روابط تجاری بود. سه مورد از چهار بازدید مقامات ژاپن در این دوران از آسیای مرکزی توسط وزرای وزارت اقتصاد، تجارت و صنعت ژاپن انجام شد (Murashkin, 2019:14).

به طور کلی، سیاست خارجی ژاپن در آسیای مرکزی دارای دو بعد سیاسی و اقتصادی است، اما در طرح های ژاپن، بعد اقتصادی اولویت بیشتری دارد. ماهیت طرح های ژاپن در آسیای مرکزی این پیام را به همسایگان مخابره می کند که توکیو تمایل چندانی به رقابت ژئوپلیتیک در منطقه ندارد و در تلاش است که بر مبنای منافع اقتصادی مشترک عمل کند (سجادپور و آقامحمدی، 62:1395). ابتکار گفتگو های آسیای مرکزی به علاوه ژاپن رویکردی بود که در آن نقش اصلی به الگوی دیپلماسی عمومی جدید اختصاص داده شده است. این گفتگوها از سال 2004 آغاز به کار کرد و رونق دوم آن از سال 2015 با اولویت های سیاست خارجی شینزو آبه همراه بوده است. مقامات بلند پایه ژاپنی از سال 2006 تاکنون دو مرتبه به کشورهای آسیای مرکزی سفر کرده اند. نخست وزیر وقت ژاپن کویزومی در سال 2006 (بازدید از قزاقستان و ازبکستان) و شینزو آبه در سال 2015 به کل منطقه سفر کرده اند. سفر آبه در سال 2015 به منطقه منجر به امضا قراردادهای تجاری به میزان بیش از 27 میلیارد دلار شده است. سهم کشورهای منطقه به شرح زیر است: ترکمنستان 18 میلیارد دلار آمریکا (بیشتر مرتبط با صنعت نفت و گاز و زیرساخت های مربوطه)، ازبکستان 8.5 میلیارد دلار آمریکا (صنعت نفت و گاز)، قزاقستان 1.1 میلیارد دلار آمریکا (صنعت کشاورزی، ماشین سازی، زیرساخت های مرتبط با صنعت خودرو)، قرقیزستان 120 میلیون دلار آمریکا (ارتقا فرودگاه و بزرگراه ها) و تاجیکستان 7.5 میلیون دلار آمریکا (زیرساخت های مرتبط با آب و مسایل اجتماعی). چین و روسیه به طور سنتی حوزه های منافع خود را در منطقه آسیای مرکزی تقسیم کرده اند. چین مسئول اقتصاد آن است و روسیه بر امنیت آن تمرکز دارد. در این میان ژاپن قصد دارد با تکیه بر جذابیت های قدرت نرم در حوزه استراتژیک آسیای مرکزی ورود کند و کمبود منابع و وابستگی بیش از حد خود به خاورمیانه در تامین نفت، گاز و محصولات مشابه را با توسعه روابط با کشورهای آسیای مرکزی جبران کند. علاوه بر این، سیاست چین در خصوص ترسیم مسیرهای خط لوله انتقال انرژی از آسیای مرکزی و جاده ابریشم به انگیزه های ژاپن می افزاید. پنج کشور

آسیای مرکزی در راستای دیپلماسی توازن با کشورهایی از خاورمیانه، اروپا، آمریکا، چین و ژاپن روابط سیاسی، اقتصادی و نظامی برقرار کرده اند اگرچه بسیاری از کشورهای جنوب شرق آسیا تجربه تلخی از رویکرد ژاپن در جنگ دوم جهانی دارند، اما این امر در مورد آسیای مرکزی صدق نمی کند. لذا ژاپن به عنوان کشوری آسیایی و توسعه یافته شریک قابل اتکایی برای جمهوری های آسیای مرکزی است (Hickok, 2010:34). تا حدی که از کمک های توکیو در این منطقه به عنوان "همکاری بدون جاه طلبی سیاسی" یاد می شود. این امر حاکی از اعتبار سیاسی ژاپن نزد کشورهای منطقه است (Tetsuya, 2008:141).

2. دیپلماسی عمومی ژاپن در آسیای مرکزی

گرچه مفهوم قدرت نرم تنها در دو دهه اخیر مورد توجه قرار گرفته است، اما بحث جدی در مورد استفاده از فرهنگ و ارتباطات رسانه ای برای ارتقای تصویر ژاپن در عرصه بین المللی از اوایل دهه 1920 و 1930 آغاز شد، زمانی که ژاپن در آرزوی تبدیل شدن به یک قدرت امپریالیستی و استعماری شبیه همتایان اروپایی-آمریکایی بود. شکست این کشور در طول جنگ جهانی دوم و متعاقب آن اشغال آمریکا این بحث را قطع کرد. مجدداً در دهه 1970 زمانی که نفوذ اقتصادی ژاپن باعث ایجاد اصطکاک با ایالات متحده شد و احساسات و جنبش های ضد ژاپنی را در آسیای جنوب و شرقی برانگیخته شد، این مهم شروع به اجرا کرد. دولت ژاپن برای کاهش روحیه ضد ژاپنی و ارتقای جایگاه بین المللی ژاپن از طریق تبادل فرهنگی شروع به اقداماتی کرد. به عنوان بخشی از به اصطلاح دکترین فوکودا، بنیاد جی آپان در سال 1972 به عنوان یک سازمان فرابخشی وزارت امور خارجه ژاپن تأسیس شد و بهبود وجهه بین المللی ژاپن از طریق ارائه فرهنگ ژاپنی در خارج از کشور را دنبال کرد. نخستین سفارتخانه های ژاپن در آسیای مرکزی در ژانویه سال 1993 در آلماتی و تاشکند افتتاح شد (Madiyev, 2010:184). پس از فروپاشی شوروی در سال 1992 اولین سفر هیئت ژاپنی به کشور ازبکستان انجام شد. به گفته آگوساکی اوکرو، اولین سفیر ژاپن در ازبکستان، اولین گام برای گسترش حضور ژاپن در آسیای مرکزی با بازدید هیئتی به سرپرستی چینو تادائو، معاون سابق وزیر دارایی و امور بین الملل وزارت دارایی¹ در فوریه 1992 انجام شد. همچنین اولین سفر اسلام کریم اف، رئیس جمهور ازبکستان، به ژاپن در ماه اوت 1992 انجام شد. این بازدیدها نشان دهنده حمایت ژاپن از ازبکستان بود. زمانی که

ازبکستان به دلیل سیاست اقتصادی کلان سختگیرانه خود که توسط صندوق بین المللی پول¹ اعمال شد، با مشکلاتی مواجه شد، ژاپن شروع به ارائه کمک های مالی و سایر کمک های توسعه ای به ازبکستان کرد (Takeshi, 2007:69).

کشور ازبکستان با 32 میلیون نفر بیشترین جمعیت را در آسیای مرکزی دارد. این کشور غنی از اورانیوم و سایر مواد معدنی است و موقعیت منحصر به فرد ترانزیتی در منطقه آسیای مرکزی دارد. ژاپن و ازبکستان روابط دیپلماتیک پر قدمتی داشته اند و در میان کشورهای آسیای مرکزی، ازبکستان بیشتر از دیگر کشورها مورد توجه ژاپن بوده است. به گفته آژانس همکاری بین المللی ژاپن سیاست کمک کشور ژاپن در آوریل 2012 برای ازبکستان در سه زمینه تمرکز دارد: 1) باز سازی و بهبود زیر ساخت های اقتصادی (حمل و نقل و انرژی) 2) پشتیبانی از توسعه منابع 3) حمایت از بازسازی بخش اجتماعی (کشاورزی و توسعه روستایی و بهداشت) (JICA, 2020). سرمایه گذاری ژاپن در کشور ازبکستان قابل توجه است. تنها در سال 2019 طی سفر شوکت میرضیایف به ژاپن 48 توافقنامه ای به مبلغ 5.6 میلیارد دلار در خصوص اجرای پروژه های مشترک در زمینه های انرژی، نوسازی صنعتی و کشاورزی، محیط زیست و مراقبت های بهداشتی امضا شد (Akipress, 2019). اما آنچه که باید مورد توجه قرار بگیرد آن است که ژاپن بیشتر از دیپلماسی عمومی برای تثبیت جایگاه خود و نفوذ در افکار عمومی در این کشور استفاده کرد است و تمرکز این کشور بیشتر در این خصوص بوده است.

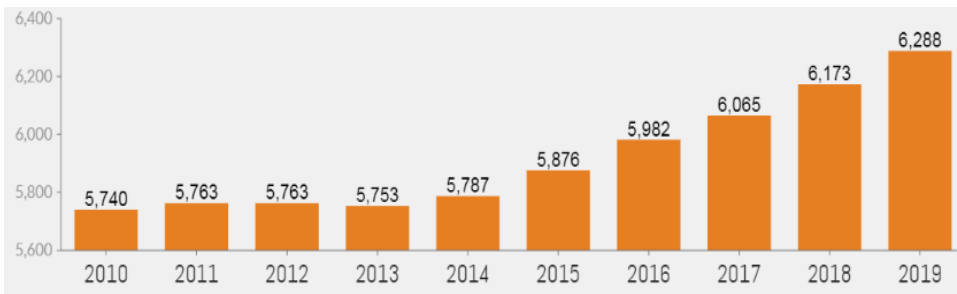
دیپلماسی عمومی ژاپن در آسیای مرکزی و کشور ازبکستان به طور ویژه از سه رکن کلیدی و مهم تشکیل شده است. دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی علمی-آموزشی و اهدای کمک های توسعه ای. وزارت امور خارجه ژاپن در کتاب آبی دیپلماتیک سالانه خود بر فرهنگ به عنوان ابزاری برای دیپلماسی ژاپن تأکید کرده است. به دنبال آن یک بخش تحت عنوان دیپلماسی عمومی در وزارت خارجه ژاپن با هدف ایجاد سیستمی برای به حداکثر رساندن قدرت نرم ژاپن ایجاد شده است. تارو آسو² نخست وزیر ژاپن در سخنرانی سال 2006 خود به نقل از سایت وزارت خارجه ژاپن اذعان می کند " آنچه اکنون باید انجام دهیم این است که مردم را به سمت فرهنگ ژاپنی جذب کنیم، چه دوران مدرن و چه دوران باستان وی اشاره می کند که در یک نظر سنجی اخیر که توسط یک دانشگاه آمریکایی و بی بی سی انجام شد، در مورد اینکه کدام کشورها در سراسر جهان تأثیر مثبت دارند، از 33

1. IMF

2. Tarō Asō

کشور، 31 کشور ژاپن را دارای تأثیر مثبت نشان می‌دهند. هیچ کشور دیگری در این نظر سنجی از حمایت اکثریت قریب به اتفاق کشورها برخوردار نبود و ژاپن به مراتب بالاترین رتبه را داشت.¹ در بخشی از کتاب آبی دیپلماتیک وزارت امور خارجه ژاپن اشاره شده است که "برای ارتقای منافع ملی ژاپن، تقویت سیاست خارجی امری ضروری است. وزارت امور خارجه درگیر ارتقای جذابیت های متنوع ژاپن از طریق نمایندگی های دیپلماتیک در خارج از کشور است." در همین راستا در سالهای گذشته شاهد افزایش کارکنان وزارت امور خارجه ژاپن به گزارش وزارت خارجه مذکور بوده ایم که جدول زیر گویای این مطلب است. در ادامه در این گزارش آمده است که: "وزارت امور خارجه ژاپن پروژه های مختلفی را برای ایجاد تصاویر مثبت از ژاپن در کشورهای خارجی اجرا می کند، تقویت برند ژاپن و در عین کمک به بیشتر ژاپن را تشویق می کند و افراد و گروه های طرفدار ژاپن را برای آینده پرورش می دهد (Diplomatic Bluebook, 2020).

نمودار شماره 1: تعداد کارمندان وزارت امور خارجه ژاپن

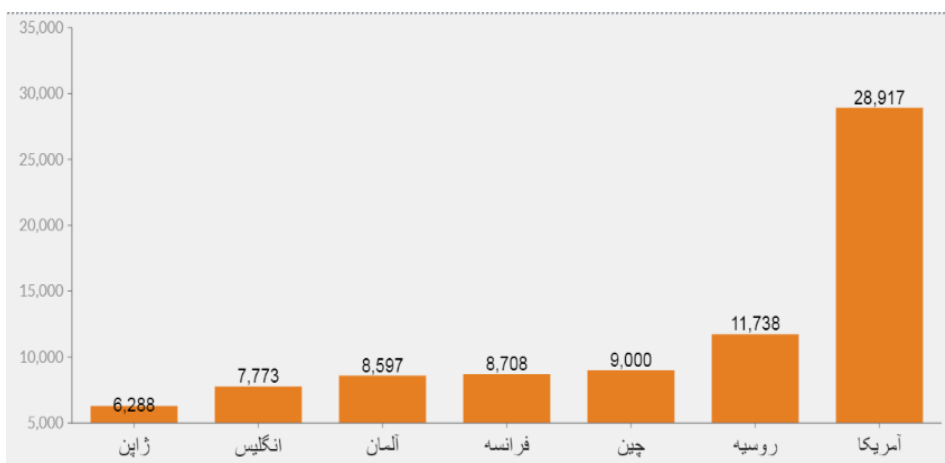

Source: DIPLOMATIC BLUEBOOK. (2020).

<https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2020/pdf/4-3.pdf>

نمودار شماره 2: مقایسه تعداد کارمندان وزارت امور خارجه ژاپن با سایر کشورها

1. <https://www.mofa.go.jp/announce/fm/aso/speech0604-2.html>

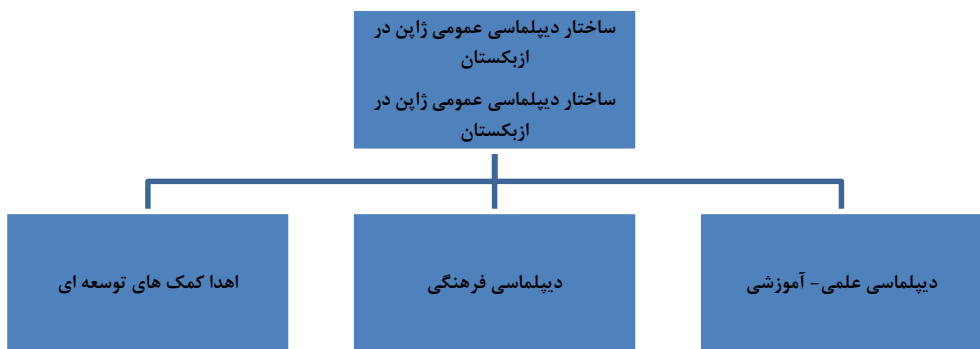

منبع: کتاب آبی دیپلماتیک وزارت امور خارجه ژاپن 2020

وزارت امور خارجه ژاپن یک نظرسنجی درباره تصویر ژاپن در چهار کشور آسیای مرکزی (جمهوری ازبکستان، جمهوری قزاقستان، جمهوری قرقیزستان و جمهوری تاجیکستان) در سال 2016 انجام داده است. که نتایج آن قابل توجه است. در سایت وزارت خارجه ژاپن نتایج این تحقیق به شرح ذیل آمده است: 1- در رابطه با روابط با ژاپن، 89 درصد از پاسخ دهندگان به روابط «دوستانه» یا «تا حدودی دوستانه» کشور خود با ژاپن پاسخ داده اند که نسبت به سال گذشته 85 درصد افزایش یافته است و بنابراین تصویر مثبتی از ژاپن در حال گسترش است. 2. در صد افرادی که پاسخ داده اند ژاپن "قابل اعتماد" یا "تا حدودی قابل اعتماد" است به 63٪ افزایش یافته است و بنابراین ژاپن دومین کشور قابل اعتماد پس از روسیه و قابل اعتمادترین کشور در آسیا بوده است. همچنین، نتایج نشان داد که ژاپن همانند سال گذشته دارای سطح بالایی از قابلیت اطمینان در کشورهای آسیای مرکزی است. 3- مسیری که ژاپن به عنوان یک کشور صلح دوست طی 70 سال گذشته پس از پایان جنگ جهانی دوم طی کرده است، ارزیابی بالایی داشت، به طوری که 75 درصد از پاسخ دهندگان این موضوع را "به شدت" یا "تا حدودی ستایش کردند". 4- با توجه به تصویری که مردم کشورهای آسیای مرکزی از ژاپن داشتند، محبوبترین پاسخها در بین چهار کشور به طور کلی عبارت بودند از «کشوری با اقتصاد قوی و فناوری پیشرفته» (63 درصد)، «کشوری با سنت و فرهنگ عالی» (35 درصد). علاوه بر این، در پاسخ به سؤالی

مینی بر اینکه کدام جنبه‌های ژاپن مورد توجه است، پاسخ‌های اصلی عبارت بودند از «فرهنگ (فرهنگ سنتی، فرهنگ پاپ، و غذای ژاپنی)» (34 در صد)، «علم و فناوری» (23 درصد)، و «اقتصاد» (20 درصد) (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2016). در فرضیه اصلی پژوهش که در قیاس با فرضیه رقیب، رویکرد رئالیستی در خصوص دیپلماسی عمومی ژاپن در قبال آسیای مرکزی دارد. دیپلماسی عمومی ژاپن را ناشی از جذب این کشور در جهت کسب قدرت بیشتر می‌داند. مطابق با پژوهش انجام شده ژاپن ضمن ارتباط فرهنگی و تاریخی خود از طریق میسر راه ابریشم با توجه به عدم اشتراک مرزی با کشورهای آسیای مرکزی رویکرد تقویت دیپلماسی عمومی و اعمال قدرت نرم در جهت اهداف کشورش را اتخاذ نموده است. به تعبیری ژاپن با توجه به اهمیت کشورهای آسیای مرکزی به خصوص نیاز مبرم به انرژی و منابع معدنی این کشورها و رفع وابستگی بیش از حد خود به خاورمیانه در تامین نفت و گاز توسعه روابط با کشورهای آسیای مرکزی را در دستور کار خود قرار داده است. دیپلماسی عمومی ژاپن بیش از هر چیز در خدمت اهداف سیاست خارجی این کشور است. در این پژوهش فرضیه رقیب که رویکردی ایده آلیستی دارد و اهداف ژاپن در چارچوب مفاهیمی ایده آلیستی و لیبرالیستی همچون صلح بین‌المللی و اخلاق تعریف می‌کند، مردود است.

جدول شماره 1: ساختار دیپلماسی عمومی ژاپن در ازبکستان

دیپلماسی علمی-آموزشی ژاپن: جوزف نای در کتاب قدرت نرم، برای موفقیت در سیاست جهانی به سه بعد دیپلماسی عمومی اشاره می‌کند که دولت‌ها برای انتقال پیام‌های خود از آنها استفاده می‌کنند. بعد سوم از گسترش روابط پایدار با افراد کلیدی از راه اعطای

بورس تحصیلی، تبادلات فرهنگی و دانشگاهی، آموزش، برگزاری همایش ها و دسترسی به مجاری ارتباطی است که توسعه روابط بلندمدت در دیپلماسی عمومی را ایجاد خواهد کرد (جوزف نای، 54:1389). بنابراین دیپلماسی آموزش به عنوان ابزاری در راستای دیپلماسی فرهنگی به کار گرفته می شود و این واقعیت به طور گسترده ای مورد توافق است که فعالیتهای آموزشی نتایج دیپلماسی عمومی بسیار مثبتی دارد. ژاپن از طریق اجرای برنامه های کمک آموزشی و بازدید های مردمی به ویژه نخبگان جوامع به دنبال دستیابی به اهداف دیپلماسی عمومی خود بوده است.

آموزش زبان ژاپنی، کمک به حفظ میراث فرهنگی جهان، اعطای بورسهای آموزشی، تبادل هیأت های فرهنگی و امثال آن، نمونه های دیگری از اقدامات ژاپن برای گسترش فرهنگ خود در کشورهای آسیای مرکزی به ویژه ازبکستان بوده است. برخی تحلیل گران بر این باورند ژاپن با اتکا بر توان اقتصادی و مالی خود، به دنبال تبدیل شدن به قدرتی فرهنگی در جهان می باشد. به عنوان مثال موارد زیر از ایجاد مراکز فرهنگی و آموزشی در راستای دیپلماسی عمومی در ازبکستان قابل ذکر است: 1- مرکز همکاری های بین المللی ژاپن¹ که همکاری های بین المللی در زمینه های مختلف به ویژه توسعه منابع انسانی را از طریق برنامه هایی آموزشی به دانشجویان ارائه می دهد. 2- مرکز نوآوری جوانان ازبک-ژاپن² که با همکاری آژانس همکاری های بین المللی ژاپن، در دانشگاه فنی دولتی تاشکند به نام اسلام کریموف در سال 2016 ایجاد شده است. این مرکز در زمینه های علمی مانند شیمی و پترو شیمی، استخراج و فرآوری منابع معدنی، منابع تجدید پذیر انرژی، مهندسی مکانیک و مواد فعالیت دارد. 3- مرکز توسعه انسانی ازبکستان ژاپن³ که مطابق توافق نامه ای بین دولت های ازبکستان و ژاپن در اکتبر 2000 تأسیس شده است. بنیانگذاران این مرکز وزارت سرمایه گذاری و تجارت خارجی جمهوری ازبکستان و آژانس همکاری بین المللی ژاپن (JICA)⁴ هستند. این سازمان درگیر آموزش کارمندان تجاری است که پایه های اقتصاد بازار را تشکیل می دهند و تا سال 2010 حدود 3000 نفر را آموزش داده است. هدف این سازمان عمومی آموزش پرسنل برای توسعه تجارت در ازبکستان و توسعه روابط دوستانه بین دو کشور از طریق ارائه اطلاعات، فرهنگ و زبان ژاپن به مردم ازبکستان. 4- مرکز آموزش

---

1. Japan International Cooperation Center (JICE)
 2. UZBEK-JAPAN INNOVATION CENTRE OF YOUTH
 3. Uzbekistan-Japan Center For Human Development
 4. Japan International Cooperation Agency

زبان مطالعه ژاپن^۱ تاشکند که در سال 2016 تاسیس شده و در راستای آموزش زبان ژاپن فعالیت می کند. به گزارش سایت وزارت خارجه ژاپن، ترویج آموزش زبان ژاپنی در خارج از کشور به پرورش رهبران آینده کمک می کند که پلی بین ژاپن و خارج از کشور ایجاد کنند، تفاهم را نسبت به ژاپن عمیق تر کنند و پایه ای برای دو سستی با سایر کشورها ایجاد کنند (Diplomatic Bluebook, 2017:328). این مراکز با ایجاد زمینه هایی برای آموزش جوانان آتیه دار به تصویر سازی مثبت ژاپن و معرفی این کشور به عنوان الگویی موفق می پردازند. در واقع تبادلات فرهنگی و انسانی از اولویت های جدی ژاپن در دیپلماسی عمومی بوده است. حدود 57 درصد از کل کمک های ژاپنی اختصاص داده شده به منطقه آسیای مرکزی مربوط به ازبکستان است که این موضوع گواه این واقعیت است که ژاپن ازبکستان را از نظر موقعیت جغرافیایی و پتانسیل اقتصادی، یک کشور کلیدی در منطقه آسیای مرکزی می داند.

از سال 1993 تا 2019، مرکز همکاری های بین المللی ژاپن نسبت به تامین هزینه 329 دانشجو متقاضی کمک هزینه برای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکترا در دانشگاه های ژاپن اقدام کرده است و با پشتیبانی این مرکز 2416 پزشک متخصص ازبک دوره اینترنشیپ را در ژاپن گذرانده اند. همچنین 335 داوطلب متخصص ژاپنی در رشته های زبان ژاپنی، فناوری رایانه، مدیریت بازرگانی، اقتصاد، حقوق، بهداشت، ورزش و جهانگردی به ازبکستان اعزام شدند. در مصاحبه ای با آقای فوجیاما سفیر ژاپن در ازبکستان نیز بیان شده که بیش از 1700 ازبکی زبان ژاپنی را در ازبکستان یاد می گیرند (Palkova and 2020:9). Bukovskis, Shamilov، موسسه مطالعات استراتژیک و منطقه ای زیر نظر رئیس جمهوری ازبکستان^۲ که در سال 1992 با حکم رئیس جمهوری ازبکستان تاسیس شده و پیشروترین سازمان تحقیقاتی دولتی است در مقاله ای تحت عنوان ازبکستان - ژاپن (دوستی سنتی و همکاری مشترک سودمند) به این موضوع اشاره می کند که این واقعیت که بسیاری از پروژه های ژاپنی در ازبکستان اجتماعی هستند، قابل توجه است. پروژه های اجرا شده ژاپن در ازبکستان به طور مستقیم کیفیت زندگی شهروندان را بهبود می بخشند. به لطف همکاری های مالی و فنی با ژاپن، تعدادی از پروژه های مهم اجتماعی و زیربنایی در کشور ما در زمینه های آموزش، ارائه خدمات و سایر زمینه ها در حال اجرا است. سرمایه گذاری عظیم مالی، پتانسیل علمی و فنی ژاپن این کشور را به یکی از مهمترین شرکای ازبکستان تبدیل

---

1. StudyTokyo

2. Institute for Strategic and Regional Studies under the President of the Republic of Uzbekistan (ISRS)

می کند. در این راستا، با اطمینان می توان خاطر نشان کرد که ژاپن یک شریک استراتژیک و قابل اعتماد برای ازبکستان بوده و هست که به طور مداوم از روند اصلاحات اساسی و مدرنیزاسیون عمیق اقتصادی و اجتماعی کشور ما پشتیبانی می کند. به طور کلی، روابط دوستانه و قابل اعتماد بین دو کشور زمینه محکم و مطلوبی را برای توسعه همکاری های سودمند و مترقی متقابل در زمینه های اقتصادی، تجاری، سرمایه گذاری، علمی و فناوری، فرهنگی و بشردوستانه ایجاد می کند (Madimarov and Aripova, 2020).

وزیر سابق امور خارجه ژاپن تارو آسو^۱ اذعان کرده است که: "ما در دوره ای زندگی می کنیم که افکار عمومی شکل گرفته توسط مردم عادی تأثیر زیادی بر دیپلماسی عمومی دارد" (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2006). همجواری تاریخی و فرهنگی ژاپن و آسیای مرکزی، موقعیت ژئوپلیتیک کشورهای آسیای مرکزی و غنی بودن این کشورها از نظر منابع نفتی و گازی، منابع غنی فلزات کمیاب و اورانیوم سبب شده تا این کشورها مورد توجه ژاپن واقع شوند. ژاپن از جذاب ترین جنبه های خود از جمله توسعه اقتصادی، دموکراسی سازی (با ویژگی های شرقی)، تکنولوژی و فناوری، حفاظت از محیط زیست و توجه به مسائل اقتصادی - اجتماعی استفاده کرده است (Palkova and Bukovskis, Shamilov, 2020:11). به گفته سایت وزارت امور خارجه ژاپن، نتیجه دیپلماسی علمی آموزشی ژاپن این بوده است که اکنون دانشجویان آسیای مرکزی که با پشتیبانی ژاپن مدرک کارشناسی ارشد را در دانشگاه های ژاپن دریافت کرده اند، دارای مناصب رهبری در دولت و تجارت، از جمله وزرا و معاونان نخست وزیر هستند و نقش مهمی در ساخت یک کشور جدید دارند.

دیپلماسی فرهنگی ژاپن: ژاپن از دیپلماسی فرهنگی برای تثبیت جایگاه خود در جهان استفاده می کند. دیپلماسی فرهنگی همواره یک عنصر اصلی دیپلماسی عمومی بوده است و یکی از اصلی ترین ابزارهای دولت ها برای افزایش جذابیت ملت خود برای دیگران تلقی می شود. دیپلماسی با به کارگیری فرهنگ به عنوان مبنای قدرت نرم سعی دارد از بستر فرهنگ به تعامل با دیگران بپردازد. ژاپن به یکی از بحث برانگیزترین صاحبان قدرت نرم از سال 2000 در سراسر دنیا تبدیل شده است به گونه ای که برخی از دانشمندان به ژاپن به عنوان "ابر قدرت قدرت نرم"^۲ اشاره می کنند (Yasushi, and 2008:38). در واقع دیپلماسی فرهنگی یک راهبرد است و اجزای متداول آن شامل فیلم ها، نقاشی ها، قالب های ادبی، مجسمه سازی، معماری، تاریخ کشورها، اقتصاد، علم سیاست،

---

1. Taro Aso
2. soft power superpower

ایدئولوژی، غذاها، رسومات، علم و فناوری، ارزش ها و بسیاری از موارد دیگر است. دیپلماسی فرهنگی اشاعه گزینش چنین اجزایی به خارج از مرزهاست که خواه برای دستیابی به اهداف سیاسی خاص همچون توسعه اقتصادی و تفاهمات دو جانبه است و یا صرفاً به منظور اشاعه فرهنگی می باشد (بشیر، 1394: 409).

نای معتقد است جدای از فرهنگ سیاست نیز منبعی از قدرت نرم است. سیاست در برگرفته کمک های اقتصادی، بورسیه ها، مبادلات آموزشی و فرهنگی، ورزش و دیگر تدابیر راهبردهای دیپلماتی است (نای، 1389: 30). روابط ژاپن با کشورهای آسیای مرکزی به ویژه در نمونه ازبکستان گویای اهمیت دیپلماسی فرهنگی ژاپن است. ژاپن تلاش می کند تصویر خود را به عنوان یک شریک قابل اعتماد و بسیار سازنده برای کشورهای آسیای مرکزی تثبیت کند. ژاپن اقدامات زیادی در زمینه های مختلف فرهنگی، علمی و آموزشی انجام داده است. این کشور به دنبال تبدیل شدن به قدرتی فرهنگی در جهان می باشد و سعی کرده تصویر بسیار مثبتی از فرهنگ ژاپنی در کشورهای جهان ارائه کند. مواردی همچون امداد رسانی به محیط زیست، ارائه کمک های علمی در مورد چگونگی بهبود چرخه تولید کشاورزی، ارائه کمک در خصوص خشک شدن دریای آرال و سایر مسائل مربوط به آب از مهمترین اقدامات ژاپن در جهت کسب وجه و اعتبار در کشورهای آسیای مرکزی بوده است. معجزه اقتصادی ژاپن بعد از جنگ جهانی دوم این کشور را تبدیل به منبعی از قدرت نرم کرده که کشورهای در حال توسعه آسیای مرکزی به این کشور ترغیب شده و ژاپن را الگوی موفق برای توسعه می دانند.

دیپلماسی عمومی ژاپن در آسیای مرکزی قلب و ذهن بسیاری از سیاستمداران آسیای مرکزی را به خود جلب کرده است و نهایتاً اکثر کشورهای آسیای مرکزی را می توان دوست ژاپن و حامی منافع اقتصادی و سیاسی این کشور در نظر گرفت. در فوریه 2019، وزارت امور خارجه ژاپن یک نظر سنجی درباره نگرش به ژاپن در چهار کشور ازبکستان، قزاقستان، جمهوری قرقیزستان و تاجیکستان انجام داد. 22٪ از پاسخ دهندگان روابط با ژاپن را "بسیار دوستانه" و 42٪ آن را "تا حدودی دوستانه" توصیف کردند. 17٪ پاسخ دادند که ژاپن "یک دوست بسیار وفادار برای کشورشان است"، 44٪ - "کمی مطمئن". علاوه بر این، 79٪ پاسخ دهندگان از فعالیت های ژاپن از سال 2004 در کشورهای آسیای مرکزی در چارچوب "گفتگوی آسیای مرکزی + ژاپن" استقبال کرده اند و می گویند که آنها در توسعه همکاری های منطقه ای سهیم هستند. ژاپن یکی از مهمترین و قابل اعتمادترین شرکای

ازبکستان است. یکی از اسناد مهم امضا شده بین دو کشور بیانیه مشترک دوستی، مشارکت راهبردی و همکاری امضا شده در سال 2002 بوده است. در این سند همکاری های مشترک دو کشور در 4 سرفصل اشاره شده است و یکی از محورهای مهم همکاری در زمینه های اجتماعی و فرهنگی است. در این رابطه دو کشور متعهد شده اند به منظور گسترش روابط دوستانه و تعمیق درک متقابل بین شهروندان دو کشور و آشنایی با فرهنگ و تاریخ یکدیگر و همکاری هر چه بیشتر برای ایجاد و توسعه ارتباط مستقیم بین سازمان های فرهنگی، اقدام کنند. فعالیت در حوزه ورزش، گردشگری، میراث فرهنگی و هنر مورد تاکید طرفین قرار گرفته و همچنین اراده خود را برای تلاش مشترک برای گسترش تبادل جوانان دو کشور اعلام کردند (MOFA, 2020). طی سالهای گذشته برنامه ها و رویدادها با هدف تقویت روابط دوستانه بین مردم ازبکستان و ژاپن در حال گسترش بوده است. نمایش فیلم های ژاپنی، نمایشگاه های هنری، کنسرت ها و برگزاری دوره های آموزشی هنرمندان ژاپنی در ازبکستان به طور منظم برگزار می شود. باغ ژاپنی که در سال 2001 با کاشت هزاران نهال گیلاس افتتاح شد و "کاروانسرای فرهنگ" مرکز علمی و خلاقانه ازبکستانی-ژاپنی که با حمایت هنرمند مشهور ایکو¹ هیرایاما در سال 2002 افتتاح شد به یکی از محبوب ترین مکان های بازدید در تاشکند تبدیل شده اند از نمونه های بارز اقدامات دیپلماسی عمومی ژاپن در ازبکستان بوده اند. انجمن دوستی "ازبکستان-ژاپن" که در سال 1999 تأسیس شد نیز تا حد زیادی به پیشرفت موفقیت آمیز گفتگوهای فرهنگی دو کشور کمک کرده است و سهم قابل توجهی در حفظ و توسعه روابط نزدیک بین دو کشور دارد (Jahon, 2015:1).

کمک های رسمی توسعه ای: سومین رکن دیپلماسی عمومی ژاپن در قبال کشورهای آسیای مرکزی کمک های رسمی توسعه ای² (ODA) است. کمک های رسمی توسعه ای به طور کلی به کمک های دو جانبه تقسیم می شود که در آن مستقیماً به کشورهای در حال توسعه کمک می شود. این کمک ها ستون اصلی سیاست خارجی ژاپن در آسیای مرکزی بوده است. آژانس همکاریهای بین المللی ژاپن³ کمک های دو جانبه ای را در قالب 1- وام های اعطایی رسمی⁴، 2- کمک های مالی⁵ و 3- همکاری های فنی⁶ ارائه می دهد (2020 JICA). ژاپن از طریق اهدا کمک های توسعه ای خود به کشورهای در حال توسعه همچون

1. Ikuo Hirayama

2. Official development assistance

3. Japan International Cooperation Agency

4. Loan Aid

5. Grant Aid

6. Technical cooperation

دیپلماسی عمومی ژاپن در آسیای مرکزی: با تمرکز بر ازبکستان □ 107

کشورهای آسیای مرکزی به تقویت دیپلماسی عمومی خود در این سالها پرداخته است. این کشور در حال تقویت تصویر خود با اهدا مقادیر قابل توجهی کمک اقتصادی به منطقه است. طی سالهای 1994-1997 کمک های توسعه ای برون مرزی ژاپن 3 برابر شد و از 49 میلیون دلار به 157 میلیون دلار در سال رسید. ژاپن در سال 1997 بزرگترین اهدا کننده کمک های دوجانبه در جهان شد. به طوری که 40 درصد کمک های ارائه شده به هشت کشور آسیای مرکزی و قفقاز از طرف ژاپن بود. میزان این کمک ها به میلیون یورو در جدول شماره 1 آورده شده است.

جدول شماره 2: کمک های توسعه ای ژاپن

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
441	711	593	452	202	204	211	1397	722	261	1062	600	800	کمک اهدایی
-	-	27400	18000	-	34877	98700	-	-	-	-	1880	-	کمک در قالب وام

منبع: سایت وزارت امور خارجه ژاپن

هرچند ستون اصلی سیاست خارجی ژاپن در آسیای مرکزی کمک های رسمی توسعه ای بوده است ولی نقش کمک ژاپن به آسیای مرکزی فراتر از "دیپلماسی دفتر چک ۱" بوده است. آژانس همکاری های بین المللی ژاپن و سایر سازمانهای ژاپنی به طور مداوم برنامه های آموزشی گسترده ای را به مقامات دولت آسیای مرکزی، وکلا، سرمایه داران، بازرگانان و سایر متخصصان در منطقه، از طریق مراکز اختصاصی در این کشورها و همچنین در ژاپن از طریق اعطا بورس تحصیلی و تنظیم دوره هایی در ژاپن ارائه می دهند. به گفته فومیو

1. دیپلماسی چک بوک برای توصیف سیاست خارجی کشوری استفاده می شود که آشکارا از کمک اقتصادی و سرمایه گذاری در کشور مقصد برای جلب نظر آن کشور استفاده می کند. این دیپلماسی مبتنی بر بدهی است که در روابط دو جانبه بین کشورها انجام می شود.

کیشیدا، وزیر خارجه پیشین ژاپن این کشور 2587 متخصص را به منطقه اعزام کرده و 9,668 کارآموز را از آسیای مرکزی در زمینه های مختلف بین سالهای 1992 و 2017 آموزش داده است. بسیاری از این فارغ التحصیلان در حال حاضر مسئولیت های عالی دولتی را تا سطح وزرا و معاونین وزارت خانه ها دارند (Murashkin, 2019:20).

ژاپن ازبکستان را از نظر موقعیت جغرافیایی و پتانسیل اقتصادی کشوری کلیدی در منطقه آسیای مرکزی می داند. گواه این امر این واقعیت است که حدود 57 درصد از کل کمک های ژاپنی که به منطقه اختصاص داده شده است به ازبکستان تعلق دارد. به طور کلی، جایکا از سال 1993 تا 2019: وام های اعطایی به مبلغ 2.52 میلیارد دلار ارائه کرده است. 7 پروژه به مبلغ 1.9 میلیارد دلار از طریق بانک همکاری بین المللی ژاپن¹ اجرا شده است. وام های تجاری بالغ بر 721 میلیون دلار از جمله برای ساخت مجتمع شیمیایی گاز شورتان (622.2 میلیون دلار)، پالایشگاه نفت بخارا (59 میلیون دلار)، ایستگاه کمپرسور در میدان کوکدومالک (76 میلیون دلار)، بازسازی فرغانه (83 میلیون دلار) ارائه شده است (Madimarov and Aripova, 2020). بنابراین ژاپن یک شریک استراتژیک و قابل اعتماد برای ازبکستان بوده است. امروزه ژاپن یکی از بزرگترین سرمایه گذاران در اقتصاد ازبکستان است. مجموع سرمایه گذاری ها برای اجرای پروژه های اولویت دار در صنعت نفت و گاز، حمل و نقل، مخابرات، بهداشت، آموزش، کشاورزی و سایر صنایع بیش از 3.4 میلیارد دلار است. نتایج اقدامات ژاپن آن بوده است که در نظر سنجی سال 2015 که توسط وزارت خارجه ژاپن انجام گرفته است مردم کشور ازبکستان بیشترین نظر مثبت را به کشور ژاپن داشته اند و این کشور را به عنوان شریک مهم خود در نظر گرفتند.

جدول شماره 3: نظر سنجی وزارت خارجه ژاپن

کدام یک از کشورهای (روسیه، چین، ژاپن، ترکیه) را می توان مهمترین شریک کشور شما دانست؟ (جواب به درصد است)

	تاجیکستان	قرقیزستان	ازبکستان	قزاقستان	میانگین
روسیه	58	96	51	95	75
چین	20	33	25	62	35
ژاپن	13	14	39	26	23
ترکیه	2	40	16	32	23

منبع: سایت وزارت امور خارجه ژاپن

شایان ذکر است که سیاست خارجی ژاپن در برابر کشورهای آسیای مرکزی متأثر از روابط چین و رقابت همیشگی با این همسایه قدرتمند نیز بوده است. به ویژه از زمان مطرح شدن ابتکار کمربند راه توسط شی جین پینگ در سال 2013 که منجر به تمرکز بیشتر ژاپن بر آسیای مرکزی شد. ژاپن تمرکز بیشتری بر دیپلماسی عمومی داشته و از این طریق به دنبال افزایش نفوذ سیاسی خود در بلند مدت می باشد و بر همین اساس به دنبال مقابله با افزایش نفوذ چین است تا بتواند یک تغییر قدرت سیاسی در آسیا و فراتر از آن ایجاد کند. بنابراین آسیای مرکزی مورد توجه دو کشور چین و ژاپن بوده است، چین با سرمایه گذاری های عظیم خود و از طریق سازمان همکاری شانگهای حوزه نفوذ خود را در منطقه گسترش داده است و ژاپن تمرکز بیشتری بر دیپلماسی عمومی داشته است. رهبران دو کشور از طریق دیدار و گفت‌وگو با رهبران آسیای مرکزی و ارائه کمک‌ها و وام‌ها به کشورهای منطقه، تلاش کرده‌اند تا قراردادهایی برای استخراج نفت، گاز طبیعی، فلزات کمیاب، اورانیوم و سایر مواد معدنی از کشورهای آسیای مرکزی به دست آورند. در این میان ژاپن سیاست بلند پروازانه منطقه ای ندارد و ترجیح می دهد روابط دو جانبه، به ویژه در زمینه حمل و نقل، صنعت و انرژی را با انعقاد توافق نامه های خاص و پیشبرد پروژه های مشخص تقویت کند. از این لحاظ، سیاست ها و سرمایه گذاری های ژاپن در آسیای مرکزی در نهایت به توسعه منطقه کمک می کند و نقش رو به رشد سایر بازیگران مانند چین و دیگر شرکا را در کشورهای حوزه مشترک المنافع متعادل می کند (Palkova and Bukovskis, Shamilov, 2020:7).

نتیجه

همانطور که جوزف نای اشاره می کند "باورپذیری و اعتبار منبع حیاتی قدرت نرم است. دولت ها بر سر اعتبار و باور پذیری در رقابت اند. عرصه سیاست به میدان مسابقه ای برای کسب وجهه و اعتبار مبدل شده است". ژاپن پس از جنگ جهانی دوم در این مسیر حرکت کرده است، این کشور به دنبال تبدیل شدن به قدرتی فرهنگی در جهان می باشد. روابط ژاپن با کشورهای آسیای مرکزی به ویژه در نمونه ازبکستان گویای اهمیت دیپلماسی عمومی ژاپن است. ژاپن اقدامات زیادی در زمینه های مختلف فرهنگی، علمی و آموزشی انجام داده است و از جذاب ترین جنبه های خود از جمله توسعه اقتصادی، دموکراسی سازی (با ویژگی های شرقی)، تکنولوژی و فناوری، حفاظت از محیط زیست و توجه به مسائل اقتصادی -

اجتماعی استفاده کرده است که در نهایت تصویر خود را به عنوان یک شریک قابل اعتماد و بسیار سازنده برای کشورهای آسیای مرکزی تثبیت کرده است. ژاپن در آسیای مرکزی در تلاش برای یافتن جای پای در حوزه رقابت با چین و روسیه است، در حالی که چین بر بعد اقتصادی و روسیه بر بعد امنیتی تمرکز دارند ژاپن تلاش می کند با تکیه بر جذابیت های قدرت نرم در این حوزه استراتژیک ورود کند. دیپلماسی عمومی ژاپن در آسیای مرکزی و کشور ازبکستان به طور ویژه از سه مولفه کلیدی و مهم دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی علمی- آموزشی و اهدا کمک های توسعه ای تشکیل شده است. در واقع ژاپن با تاکید بر عناصر فرهنگی و با استفاده فعال از منابع دیپلماسی عمومی و کمک های رسمی توسعه ای، در آسیای مرکزی تصویری جذاب ایجاد کرده است و اکنون جایگاه بسیار خوبی در نزد افکار عمومی مردم منطقه پیدا کرده است.

منابع و مأخذ

فارسی

- آشنا، حسام الدین و جعفری هفت خانی، نادر (1386). «دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی؛ پیوندها و اهداف»، *دانش سیاسی*، شماره 5، ص 54
- بشیر، حسین (1394). «دیپلماسی عمومی: سیاست ها و برنامه های جهانی»، *دانشگاه امام صادق (ع)*، ص 409
- خانی، محمد حسن (1384)، «دیپلماسی فرهنگی و جایگاه آن در سیاست خارجی»، *مجله دانش سیاسی*، دوره: 1، شماره: 2، ص 29
- رحمانی، منصور (1394)، «دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، دوره 6، شماره 18، ص 70
- رستگاری، محد حسین (1395)، «دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛ چالش ها و چینش ها»، *دفتر مطالعات و برنامه ریزی راهبردی*، ص 16
- سجادپور، سید محمد کاظم و آقامحمدی، زهرا (1395)، «سیاست خارجی ژاپن در آسیای مرکزی»، *مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*، دوره 22، شماره 93، ص 62
- قوام، سید عبدالعلی (1384)، «از دیپلماسی مدرن به دیپلماسی رسانه ای»، *پژوهش حقوق و سیاست*، ص 8

- نای، جوزف (1389)، «قدرت نرم (ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل)»، دانشگاه امام صادق (ع)، ص 30 و 54
- هادیان، ناصر و سعیدی، روح الامین (1392)، «از دیپلماسی عمومی سنتی تا دیپلماسی عمومی نوین»، فصلنامه علمی راهبرد، دوره 22، شماره 3، ص 42.

لاتین

- Madimarov, Abror., & Aripova, Madina. (2020). **Institute for Strategic and Regional Studies under the President of the Republic of Uzbekistan (ISRS)**. <http://isrs.uz/en/maqolalar/uzbekistan-i-aponia-sotrudnicestvo-osnovannoe-navzaimovyygodnyh-interesah>
- Akipress. (2019, DECEMBER 17). **Akipress**. [https://m.akipress.com/news:631161:Almost_50_agreements_for_\\$6_5_billion_to_be_signed_during_President_Mirziyoyev%E2%80%99s_visit_to_Japan/](https://m.akipress.com/news:631161:Almost_50_agreements_for_$6_5_billion_to_be_signed_during_President_Mirziyoyev%E2%80%99s_visit_to_Japan/)
- DIPLOMATIC BLUEBOOK. (2020). <https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2020/pdf/4-3.pdf>
- Diplomatic Bluebook. (2017). <https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2017/html/chapter3/c030402.html>
- Hickok, M. R. (2000). The other end of the Silk Road: Japan's Eurasian Initiative. **Central Asian Survey**. PP. 328.
- Jahon. (2015, October 29). **United Nation**. Uzbekistan-Japan: on the path to further deepen the strategic partnership: <https://www.un.int/uzbekistan/news/uzbekistan-japan-path-further-deepen-strategic-partnership>. PP. 1.
- JICA. (2020). **JICA**. <https://www.jica.go.jp/english/about/oda/index.html>
- Hickok, Michael Robert (2000), The other end of the Silk Road: Japan's Eurasian Initiative, **Central Asian Survey**. PP.34
- Madiyev, Oybek (2020, April 29). Uzbekistan's International Relations. **Routledge**. pp. 184.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2004, August 26). <https://www.mofa.go.jp/region/europe/uzbekistan/speech0408.html>
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2006, 04 28). A New Look at Cultural Diplomacy: A Call to Japan's Cultural Practitioners. Speech by Minister for Foreign Affairs Taro Aso at Digital Hollywood University.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2016, April 15). https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_001111.html
- MOFA. (2002, July 29). **Ministry of Foreign Affairs of Japan**. <https://www.mofa.go.jp/region/europe/uzbekistan/pv0207/joint.html>
- Murashkin, Nikolay. (2019, April). Japan and Central Asia Do Diplomacy and Business Go Hand-in-Hand? Center for Asian Studies. pp. 2-20
- Palkova, A., Bukovskis, K., & Shamilov, M. (2020). PUBLIC DIPLOMACY OF JAPAN IN CENTRAL ASIA: THE EXAMPLES OF UZBEKISTAN AND KAZAKHSTAN. **Al-Farabi Kazakh National University**. pp. 7-11.
- Takeshi, Yuasa. (2007). JAPAN'S MULTILATERAL APPROACH TOWARD CENTRAL ASIA. P. 69.
- Tetsuya, Hirose. (2008). Japan's Diplomacy in Central Asia: The Perspective of a Working-Level Policy Maker. **Central Asia and Caucasus Institute**. Pp. 141.

- Yasushi, Watanabe., & McConnell, David L. (2008). *Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States*. New York.
- Wolf, Charles, Jr. and Brian Rosen, (2004). *Public Diplomacy: How to Think About and Improve It*. Santa Monica, **RAND Corporation**, 2004. PP. 3.